

INFOs redaktion:

Ansvarshavende redaktør:
Chief Internal Auditor, Ane Marie Christensen
 ☎ 33 33 10 75
 E-mail: ane.marie.christensen@nordea.com
 Nordea

Øvrig redaktion:

Business Analyst Louise Brouer
 ☎ 45 97 20 71
 E-mail: lobr@cowi.dk
 Cowi

Revisionschef Jens Galsgaard
 ☎ 77 33 14 09
 E-mail: Jga@sampension.dk
 SAMPENSION

Revisor Bente Hallberg
 ☎ 33 75 64 08
 E-mail: beh@post.dk
 Post Danmark

Revisor Henning Jørgensen
 ☎ 33 55 21 43
 E-mail: hgj@codan.dk
 Codan

Revisor Kåre Hove Kristensen
 ☎ 45 23 28 69
 E-mail: krk@danskebank.dk
 Danske Bank

Revisionschef Louise Claudi Nørregaard
 ☎ 33 41 82 24
 E-mail: lono02@handelsbanken.se
 Handelsbanken

Revisor Birgitte R. Svenningsen
 ☎ 45 23 21 10
 E-mail: brou@danskebank.dk
 Danske Bank

Revisor Pui Fong Yau
 ☎ 44 42 11 49
 E-mail: pfy@novonordisk.com
 Novo Nordisk

Redaktionens adresse:

IIA INFO
 c/o Post Danmark
 Vester Farimagsgade 31
 1606 København V

Synspunkter, der kommer til udtryk i medlemsbladet, behøver ikke nødvendigvis at svare til bestyrelsens opfattelse eller være udtryk for foreningens officielle standpunkt.

Indhold:

Leder.....	2
Redaktøren.....	2
Nye medlemmer.....	2
"Ringhjørnet"	3
Aktivitetsskalender.....	3
Kursuskalender.....	4
CIA	4
Månedsmøder i IIA.....	5
ERFA- og netværksgrupper.....	5
Information fra IIA i Orlando.....	6
Præsentation af IIA standarder	8
God revisionskik og etik inden for intern revision - forandring i forhold til tidligere og bud på fremtiden.....	10
Benchmarking.....	15
Revision af SAP-systemer.....	20
Finanstilsynets vejledning om it-sikkerheds - og kontrolforanstaltninger24	
Konsekvenser af Plus Forsikrings konkurs	26
Mærkedage	29
Bagsmækken.....	30

Illustration©MadsBerg2000

Leder**v/ Søren Kongsbo**

Efter en dejlig lang sommer med sol og varme er vi nu atter i gang.

Som allerede meldt ud i maj måned og omtalt på årsmødets generalforsamling pågår der drøftelser mellem bestyrelsen i Revisionschefkredsen og bestyrelsen i denne forening om en mulig fusion.

På ingen af de to foreningers generalforsamlinger fremkom der vældig mange tilkendegivelser fra medlemmernes side, hvilket er forståeligt, da en så betydelig strategisk ændring naturligvis kan være vanskelig at forholde sig til.

På vores generalforsamling i Foreningen af Interne Revisorer blev der imidlertid i forbindelse med en generel ajourføring af vedtægterne indføjet en ny bestemmelse om fusion. Den siger, at bestyrelsen er bemyndiget til at beslutte, at foreningen fusionerer med en anden forening med samme eller i det væsentlige tilsvarende formål. Der er således nu givet bestyrelsen en bemyndigelse til at fortsætte og forhåbentlig afslutte de igangværende drøftelser. Det betyder naturligvis ikke, at vi ikke gerne fortsat vil høre medlemmernes synspunkter, tværtimod vil vi gerne benytte lejligheden her til at invitere alle, der har spørgsmål eller overvejelser om den fremtidige struktur, til ikke at tøve med at rette henvendelse til undertegnede. Alle spørgsmål vil blive besvaret direkte og personligt.

På generalforsamlingen blev der ligeledes vedtaget en ny kontingentstruktur, som skulle gøre det muligt for flere at blive medlem. Bestyrelsen er af den opfattelse, at flere burde have gavn af de muligheder et medlemskab af IIA indebærer.

Vi tilstræber på sigt at komme mere på højde med medlemstallene hos vore andre nordiske kolleger.

Vores nye kontingentstruktur, der er differentieret, kommer til at bestå af et første medlemskontingent på 1.000 kr. og et kontingent på 400 kr. for øvrige medlemmer i den samme virksomhed. En mere detaljeret beskrivelse vil blive udsendt sammen med kontingentopkrævningen for 2003/2004.

Redaktøren**v/ Ane Marie Christensen**

Et af INFO's redaktionsmedlemmer Stephan Green Löwe, Danmarks Nationalbank har fået nyt job pr. 1. september 2003. Stephan bliver i Nationalbanken og skal være leder af en administrationssektion. Et stort tillykke til Stephan.

Da Stephan nu forlader intern revision, har han valgt også at udtræde af redaktionen. Stephan har været et meget positivt og værdsat medlem, og jeg vil derfor gerne på foreningens og hele redaktionens vegne takke for en virkelig god indsats.

Illustration©MadsBerg2000

Nye medlemmer

INFO byder velkommen til:

Controller Jette Møberg,
Allerød kommune.

Group Controller Michael Aaes Jakobsen,
Group 4 Falck A/S.

Audit Manager Jens Augsborg,
Nordea.

Revisionschef Ole Larsen,
A.P. Møller.

Group Controller Marta Diaz Cruces,
Group 4 Falck A/S.

Revisionschef Frederik Schønning,
Post Danmark.

”Ringhjørnet” v/ Kåre Kristensen

Et af læsernes klare ønsker i læserundersøgelsen (også omtalt i april-nummeret af INFO) var debat-skabende indlæg samt belysning af et emne set fra forskellige synsvinkler. Imidlertid vil den opmærksomme læser samtidig have bemærket, at redaktionen af INFO – desværre hidtil forgæves - i nogen tid har efterlyst debatindlæg til ’Brevkassen’. Altså har der været et klart mismatch mellem læsernes interesser/ønsker om debatindlæg og INFO’s indhold.

For at forsøge at råde bod på dette, vil vi på redaktionen strukturere debatten i et vist omfang, idet vi i hvert nummer vil finde et mere eller mindre kontroversielt emne, som vil blive sat til debat i næstfølgende nummer. Udover at læserindlæg, også om andre emner, fortsat er velkomne, vil vi få to personer, med forskellige holdninger til det valgte emne, til at give deres mening til kende.

Det første emne, som vi har valgt er **Corporate Governance**. Der er nemlig tale om et emne, hvor man har set endog meget forskellige holdninger i den offentlige debat. Uden at foregribe debatten alt for meget, er hovedfronterne i debatten ca. følgende: Nogle – herunder naturligt nok Nørby-udvalget – ser generelle regler for god selskabsskik som et væsentligt bidrag for at få et vel ledet selskab, mens den anden fløj i debatten opfatter et generelt regelsæt som i bedste fald ren tidsspilde, og i værste fald ligefrem skadelig, da hver branche/selskab har sine særlige karakteristika, hvoraf bl.a. følger, at detailregler blot er et onde. Som repræsentant for denne ’fløj’ i debatten kan f.eks. nævnes Anders Dam, Jyske Bank.

Vi håber naturligvis, at denne nye form vil blive godt modtaget – og allerbedst ville det være, hvis der også kom bidrag fra læserskaren.

Aktivitetskalender

I den kommende periode er der planlagt følgende aktiviteter:

2. september 2003: Månedsmøde

Nationalbankdirektør, Bodil Nyboe Andersen og revisionschef, Jens Peter Thomassen, Danske Bank.

9. oktober 2003: Månedsmøde

Leader of Competence Centre, Frank Alvern, Nordea og professor, Flemming Ruud, Universitetet i St. Gallen.

25. november 2003: Månedsmøde

Programmet er ikke endeligt fastlagt.

Foreningen sender indbydelser ud ca. 2 - 3 uger før møderne afholdes.

Tilmelding til månedsmøder skal foretages til:

Anne Nordberg, SAMPENSION

☎ 7733 1465 eller

FAX nr. 7733 1477 eller

e-mail: ano@sampension.dk

senest mandagen før afholdelse af månedsmødet.

Kursuskalender

Kursuskalenderen ser således ud:

Kursusnavn	Tidspunkt
IT-revision 2	30. – 31. oktober 2003
IT-revision 3	27. – 28. november 2003
Måling og styring	Forår 2004
Intern revision 1	Forår 2004
Intern revision 2	Forår 2004
Målrrettede kurser	Aftales med Tage Rasmussen

Tilmelding kan foretages på skemaet i kursus-katalogets sidste side eller via foreningens hjemmeside: www.ia.dk

CIA

CIA eksamen gennemføres i maj og november måned hvert år.

I efteråret 2003

Modul I og part II,

- onsdag den 19. november 2003

Modul III og part IV,

- torsdag den 20. november 2003

Sidste frist for tilmelding til eksamen er den 30. september 2003.

Eksamensresultaterne forventes ca. 15. januar 2004.

Tilmelding foretages til IIA i USA.

Tilmeldingsmateriale kan enten rekvireres via IIA USA's hjemmeside, www.theiaa.org, eller hos Tage Rasmussen på nedenstående adresse:

Docent, cand. oecon. Tage Rasmussen,
Institut for Regnskab, Handelshøjskolen i Århus,
Fuglesangs Allé 4, 8210 Århus V.
Tlf. 89 48 63 71 (direkte)
Fax 86 15 12 90
E-mail: tra@asb.dk.

CIA-studerende, der tilmelder sig for første gang, kan også tilmelde sig direkte via IIA USA's hjemmeside.

meside, men der skal medsendes diverse bilag enten via post eller fax.

CIA-studerende der allerede er i gang med at tage eksaminer får i forbindelse med deres eksamensresultater tilsendt tilmeldingsblanketter til fremtidige eksaminer.

Fremtidige ændringer til CIA-eksamen

Fra 2004 ændres CIA-eksamen på en række punkter.

Bl.a. øges antallet af spørgsmål fra 80 til 125, med uændret tidsforbrug (3 1/2 time for hver eksamen).

Ligeledes ændres indholdet af de enkelte moduler ved at flytte en del af indholdet om regnskab og finans fra modul IV over til hhv. modul I, II og III. Tilsvarende vil modul IV fremover komme til at fokusere på generel virksomhedsledelse.

Ændringerne får ikke indflydelse på allerede beståede moduler.

Der vil blive udarbejdet pensum i løbet af 2003, ligesom IIA USA vil publicere en såkaldt "model-eksamen" efter de nye retningslinier senere på året. Den første eksamen, der vil blive afholdt efter de nye retningslinier, er i maj 2004. Supplerende information kan læses på IIA USA's hjemmeside.

IIA åbner desuden op for muligheden for at en revisionschef dvs. Chief Audit Executives (CAE) kan gå op til eksamen til enhver tid og på et sted, der måtte passe ham/hende. Dog skal man ved første forsøg tage alle moduler samtidigt. Der eksisterer samme betingelser som for øvrige studerende vedr. uddannelse, erhvervserfaring m.m. Supplerende information kan læses på IIA USA's hjemmeside.

Bestået CIA eksamen

Redaktionen ønsker **tillykke** til

**Ole Svenningsen, audit manager
Nordea,**

der har bestået CIA-eksamen.

“Illustration©MadsBerg2000”

Professor dr. jur. Jan Schans Christensen,
Københavns Universitet.

Månedsmøder i IIA

Det seneste ordinære månedsmøde den 6. maj og foreningens årsmøde den 4. juni var begge meget velbesøgte takket være de spændende emner og meget kompetente og erfarne foredragsholdere.

Den 6. maj havde først regnskabsvæsen på programmet. Professor Hans Frimor, Syddansk Universitet i Odense gav et indlæg, der hed: Det ”rigtige” regnskab er altid bedst: Fact eller fri fantasi?

Herefter fulgte et indlæg fra en fransk kollega nemlig revisionschefen i den store supermarkeds kæde Conforama, Dominique Vincent, som fortalte om, hvordan hun har tilrettelagt revisionen i sin virksomhed.

På årsmødet den 4. juni var der indlæg fra professor dr. jur. Jan Schans Christensen, Københavns Universitet, om Revisorloven, statsautoriseret revisor Brian Christiansen, KPMG, om Sarbanes-Oxley Act og bestyrelsesformand Mads Øvlisen, Novo Nordisk, der holdt et indlæg om Corporate Governance i Novo Nordisk.

Statsaut. revisor, Brian Christiansen,
KPMG

Bestyrelsesformand i Novo Nordisk, Mads Øvlisen og
formand for IIA, Søren Kongsbo

ERFA- og netværksgrupper

ERFA gruppen fortsætter

Der har siden september 2001 eksisteret en ERFA gruppe i IIA regi, oprindeligt med fokus på emner som COSO og Risk Assessment/Risk Management.

Der blev afholdt møde i Post Danmark den 19. marts 2003. Hovedemnet for dette møde var fremtidsovervejelser vedr. IT-revision (med udgangspunkt i forholdene hos Post Danmark) samt beskrivelse af et nyt valgfang om "IT Governance og IT-revision", der gennemførtes første gang i efteråret 2002. Den efterfølgende diskussion blev livlig og interessant og motiverede gruppen til at fortsætte med næste møde, planlagt til 11. september 2003 hos Bank-Invest (Jakob Hermansen).

Idéen er igen, at værten giver en præsentation af virksomhedens forhold, denne gang med fokus på BankInvests kontrolmiljø, herunder den underliggende IT-infrastruktur, risikoanalyse/vurdering, præsentation af regnskabsmiljø mv. Herefter vil der være lejlighed til åben diskussion og evt. også til at bringe andre dagsaktuelle emner på banen.

Skulle andre IIA medlemmer have lyst til at deltage i netop dette arrangement eller til at blive medlem af gruppen, kan henvendelse ske til Jakob Hermansen, dog med forbehold for hvor mange der fysisk kan blive plads til hos BankInvest.

Jakob Hermansen, jah@bankinvest.dk &
Per Rhein Hansen, phn@post.dk

Netværksgrupper

Netværk – din genvej til relationer, viden og erfaring

Netværk er i dag en anerkendt måde at tænke og arbejde på. Dit netværk er et udtryk for dine relationer. I netværk kan du udvikle dine relationer og få adgang til de øvrige deltageres viden og erfaringer.

Dine fordele er:

- Konkret anvendelig viden
- Erfaringssynergi
- Personlig udvikling
- Vedligeholdelse af dit teoretiske fundament
- Inspiration og nye indsigter

Yderligere fordele kan være positive oplevelser, nye muligheder og sociale relationer.

Har du lyst til at starte en netværksgruppe, kan du kontakte Pui Fong Yau på e-mail:

pfy@novonordisk.com.

Information fra IIA i Orlando

Konferencer

IIA/MIS Annual Conference and Expo on Control and Audit of Information Technology

Come and hear experts explore a wide variety of technology concerns and topics including managing client/server and network architecture, identifying risks in B2B e-commerce, auditing e-business applications, intrusion/penetration, pe-

rimeter controls, forensics, and more. You also have the opportunity to learn more about the latest audit and security products at the ever-expanding and popular vendor expo.

In Orlando, Florida
September 30–October 2, 2003

New Challenges New Solutions Conference

The IIA has initiated a new conference series, Focused Conference, dedicated to examining today's most important issues. This year's topic, New Challenges New Solutions, explores the latest information on corporate governance, Sarbanes-Oxley, risk, and control. Co-sponsored with The IIA's New York Chapter, this conference is a must attend for internal auditors ready to face new challenges in the business environment.

In New York City
October 20-22, 2003

Small Audit Shops: Formulas for Success

Audit shop size doesn't have to matter when it comes to delivering world-class internal auditing services. The IIA's 2003 Small Audit Shops: Formulas for Success Conference will address your unique problems and present you with opportunities for doing big things in a small (audit shop) way.

Optional pre-conference workshop to be held Wednesday, November 19.

Watch your mail in 2003 for a conference brochure, or register today via The IIA's Website.

In Phoenix, Arizona
November 20–21, 2003

Auditing Trends

This seminar is organized by the Treuhand-Kammer and the Swiss Institute of Internal Auditing. It highlights major changes and trends affecting the auditing professions (internal and external auditing). We invite auditors, internal auditors, audit committee members, Chief Financial Officers, and Risk Manager to attend this seminar.

For any further information please contact:
 Mrs. Esther Bannwart
 Institute of Accounting, Controlling and Auditing
 University of St. Gallen
 Rosenbergstrasse 52, 9000 St. Gallen
 Phone 071 / 224 70 66, Fax 071 / 224 70 20,

In Zurich
November 25, 2003

Konferencer I Europa

Das Deutsche Institut für Interne Revision e.V.
 (IIR)

IIR Kongress 2003 als Fachtagung für Interne Revision

9. und 10. Oktober 2003 in Hannover

Congress website:

http://www.iir-ev.de/deutsch/default_en.asp

ECIIA (European Confederation) Conference

In Brussels,
Belgium,
October 16-17, 2003

Præsentation af IIA standarder

**Revisionsrapporter - hvad skal de indeholde?
- Standard 2410 og Practice Advisory 2410-1 i praksis.**

Af Frank Sundgaard Nielsen, CISA, CIA, audit manager, Nordea

Et af de mest synlige produkter, der leveres af enhver revisionsafdeling, er revisionsrapporter. Der er derfor mange meninger om, hvordan den ideelle revisionsrapport ser ud.

IIA regulerer indholdet af revisionsrapporter i standard 2410 - Criteria for Communicating med ordene: "Communications should include the engagement's objectives and scope as well as applicable conclusions, recommendations, and action plans". Som det fremgår, er der tale om en kortfattet og fleksibel standard. Ikke desto mindre forventes den overholdt af alle IIA medlemmer og CIA'er.¹

IIA standard 2410 underbygges af tre *implementation standards*, der siger noget om, hvordan 2410 bør implementeres:

2410.A1 - The final communication of results should, where appropriate, contain the internal auditor's overall opinion.

2410.A2 - Engagement communications should acknowledge satisfactory performance.

2410.C1 - Communication of the progress and results of consulting engagements will vary in form and content depending upon the nature of the engagement and the needs of the client.

2410.A1 og 2410.A2 gælder ved rapportering af revisionsopgaver (assurance), mens 2410.C1 gælder ved rapportering af konsulentopgaver (consulting).

Endelig giver IIA vejledning i fortolkning af 2410 via practice advisory 2410-1 (PA2410-1). Efterlevelse af practice advisories anbefales, men er valgfrit.

I Nordea Internal Audit Activity er IIAs standarder forankret i en række interne instrukser. Revisionsrapporters indhold, struktur, layout, mv. er først og fremmest fastlagt i en Audit Report Instruction. Vores interne instruks indeholder en række anvisninger ud over IIAs standarder, men er opbygget således, at man ved at overholde den, samtidig overholder IIAs standard 2410. Instruksen indeholder desuden anvisninger, som er identiske eller næsten identiske med practice advisory 2410-1, men i modsætning til denne er overholdelse af vores interne instruks ikke valgfri. Resten af denne artikel er en gennemgang af Practice Advisory 2410-1, og hvordan den er implementeret i Nordeas instrukser.

PA2410-1 starter med at gentage standardens krav om, at rapporter indeholder opgavens formål, omfang og resultater, men anerkender samtidig at rapporternes form og indhold kan variere afhængigt af opgaven og organisationen.

Formål og omfang

PA2410-1 specificerer, at hvis en rapport indeholder resuméer, skal de bestå af en afbalanceret gen-

givelse af rapportens indhold. Det betyder, at man ikke i et resumé pludselig kan lægge vægten på andre forhold end de, der fremhæves i selve rapporten. I Nordea indeholder rapporterne et executive summary, hvortil observationer udvælges ud fra den rating², som de er blevet tildelt. Derved sikres en ensartet vægtning.

Revisionens formål og omfang, herunder revisionsperioden og en afgrænsning, bør fremgå af rapporten. Rapporten kan indeholde baggrundsinformation om den reviderede enhed eller aktivitet, om status på tidligere revisionsanbefalinger, samt om hvorfor revisionen udføres. I Nordeas revisionsrapporter indgår disse elementer i rapportens første afsnit "Objective and scope". Perioden før revisionen, formålet med, afgrænsningen og typen af revision samt en beskrivelse af, hvordan revisionen blev gennemført er obligatoriske elementer. En kort beskrivelse af det reviderede område er valgfri.

Revisionens resultater

Revisionens resultater er ifølge PA2410-1 observationer, konklusioner, anbefalinger og handlingsplaner. De observationer, der er nødvendige for at underbygge revisors anbefalinger bør medtages i rapporten. Revisors observationer og anbefalinger opstår ifølge PA2410-1 ved at sammenligne "det der burde være" med "det der er". Foruden førnævnte executive summary omtales revisionens resultater i Nordea i afsnittet "Audit Findings". Ifølge instruksen består audit findings af observation, væsentlighed og risiko, anbefaling samt den reviderede enheds svar.

Nordeas Audit Report Instruction citerer direkte fra PA2410-1 i sin beskrivelse af, hvordan revisor kan overveje at opbygge sine observationer af elementerne Criteria, Condition, Cause:

Criteria: *The standards, measures, or expectations used in making an evaluation and/or verification (what should exist).*

Condition: *The factual evidence that the internal auditor found in the course of the examination (what does exist).*

Cause: *The reason for the difference between the expected and actual conditions (why the difference exists).*

Vores beskrivelse af væsentlighed og risiko følger PA2410-1's definition af Effect:

Effect: *The risk or exposure the organization and/or others encounter because the condition is not consistent with the criteria (the impact of the difference). In determining the degree of risk or exposure, internal auditors should consider the effect their engagement observations and recommendations may have on the organizations's operations and financial statements.*

PA2410-1 siger, at konklusioner normalt bruges til at sætte observationer og anbefalinger i forhold til deres overordnede betydning. I Nordea er dette implementeret dels i den overordnede konklusion, der indgår i executive summary, og dels i den enkelte anbefaling. Dette gøres bl.a. ved at forsyne både overordnede konklusioner og individuelle anbefalinger med ratings, som beskrevet i INFO 23 af Anette K. Laursen.

Den reviderede parts holdning til konklusioner og anbefalinger kan ifølge PA2410-1 medtages i rapporten. PA2410-1 giver flere alternativer til, hvordan den reviderede parts holdninger og svar kan medtages i rapporten. I Nordea er flere af disse forslag implementeret som krav. Reviderede enheder modtager rapporten i udkast og bliver bedt om at svare med en handlingsplan for gennemførelse af revisionens anbefalinger. Dette svar medtages i rapporten under de enkelte anbefalinger. Da svarene indsættes uredigeret, har den reviderede part desuden lejlighed til at give udtryk for en eventuel uenighed i revisionens anbefalinger.

Distribution og underskrift

PA2410-1 gør opmærksom på, at særlige forhold kan betyde, at nogle informationer ikke bør sendes til alle rapportmodtagere. Det kan f.eks. være fortrolige oplysninger eller oplysninger, der vedrører ulovlige handlinger. I sådanne tilfælde kan man udarbejde en særskilt rapport. I Nordea har vi mulighed for at udsende "extracts" af en revisionsrapport, hvis enkelte modtagere ikke bør se rapporten i sin helhed.

Foreløbig rapportering kan ske ifølge PA2410-1, f.eks. hvis der er forhold, der kræver omgående handling, for at meddele en ændring i revisionens omfang, eller for at holde ledelsen orienteret om

forløbet i en længerevarende revision. Til slut bliver det dog den endelige rapport der er afgørende, hvorfor behovet for denne ikke formindskes, fordi der har været foretaget foreløbige rapportering.

Rapporters distribution er i Nordea fastlagt i en særlig Distribution Policy.

Der bør ifølge PA2410-1 udstedes en underskrevet rapport, når revisionen er afsluttet. PA2410-1 er meget specifik i sin anbefaling af, at "underskrevet" betyder, at en dertil udpeget revisors underskrift påføres manuelt på rapporten. Hvis distributionen sker elektronisk, bør en underskrevet rapport arkiveres hos revisionsafdelingen. Nordeas praksis er netop at distribuere rapporter elektronisk, hvorfor et underskrevet eksemplar kræves arkiveret hos Nordea Internal Audit Activity.

Afslutning

Dette var en gennemgang af en udvalgt IIA standard og tilhørende practice advisory. Som det fremgår, kan man uden større problemer implementere IIAs standarder og practice advisories i sine interne instrukser. I vores situation, hvor hidtidig praksis for revisorer i 11 lande skulle forenes til én fælles måde at gøre tingene på, har der været meget fornuft i at vælge en international standard som udgangspunkt. Men det er mit indtryk, at også en revisionsafdeling med et rent dansk revisionsområde kan tilføre sin virksomhed værdi ved at standardisere sine arbejdsmetoder på højde med international best practice.

¹ IIAs Code of Ethics kræver bl.a., at revisorer har den fornødne kompetence til at udføre en given revision. Et af elementerne i fortolkningen af dette kompetencekrav er, om man overholder IIAs standarder.

² Se Anette K. Laursens artikel i INFO 23.

God revisionskik og etik inden for intern revision - forandring i forhold til tidligere og bud på fremtiden

Af Niels Malta Rousing, revisionschef, Bankdata

Indledning

Indledningsvis redegøres for begreberne "god revisionskik" og "etik" og begreber set i relation til intern revision. I forbindelse hermed omtales kort de etiske regler (Code of Ethics), som IIA har udarbejdet.

Jeg vil derefter redegøre for de etiske regler primært i relation til uafhængigheden, der følger dels af den nye revisorlov og dels af FSR's indførelse af etiske regler med udgangspunkt i "IFAC Code of Ethics for Professional Accountants".

Afslutningsvis vil jeg give mit bud på, hvad fremtiden kan indebære for den interne revision.

Det forudsættes, at den interne revision beskæftiger sig med egentlige revisionsopgaver og ikke er en integreret del af den interne kontrol.

Ved vurderingen af mine synspunkter i relation til eget set-up skal disse bedømmes i forhold til den interne revisions interessenter. Af interne interessenter er der først og fremmest bestyrelse og direktion, og som ekstern interessent vil der altid være ekstern revision.

Hvis intern revision påtegner årsrapporten, som det er gældende indenfor den finansielle sektor, har intern revision de samme interessenter som ekstern revision. Derudover skal der ske en indbyrdes koordinering af de udførte revisionsopgaver.

Definition af god revisionskik og etik

God revisionskik kan defineres således: "revisor skal udføre revisionen i overensstemmelse med de principper, som til enhver tid er almindeligt accepterede og anvendt af kyndige og ansvarsbevidste revisorer. Revisor må som særlig fagkyndig afgøre arten og omfanget af det arbejde, der skal udføres

ved den konkrete revisionsopgave". De konkrete principper er først og fremmest fastlagt via de eksisterende revisionsstandarder, som bl.a. IIA har udarbejdet. Ligeledes vil ISA-standarderne, der er gældende for eksterne revisorer, være anvendelig ved fastlæggelsen af god revisionsskik for interne revisorer.

De etiske regler sætter standarden for revisorerens adfærd og redegør for de grundlæggende principper, der skal iagttages af revisorer for at opnå fælles mål. Som anført i indledningen har såvel IIA som IFAC (International Federation of Accountants) udstedt etiske regler.

Der er en sammenhæng mellem god revisionsskik og etiske regler, som bedst forklares ved, at god revisionsskik er en delmængde af de etiske regler.

IIA – Code of Ethics

Formålet med kodekset er at fremme en etisk adfærd for interne revisorer, som skal medvirke til at skabe tillid til intern revision som stand. Kodekset indeholder to væsentlige komponenter, nemlig: Principper, som er relevante i forbindelse med udførelsen af intern revision i praksis, og regler for interne revisorerens adfærd.

Principperne omhandler integritet, objektivitet, fortrolighed og kompetence. Reglerne angiver nærmere, hvordan principperne skal udlægges i praksis.

Integritet forudsætter, at intern revisor udfører sit arbejde ærligt, omhyggeligt og ansvarligt. Intern revisor skal respektere loven og afsløre, hvad der er forventet ifølge lovgivningen og standen. Den interne revisor må ikke deltage i illegale aktiviteter, men skal i øvrigt medvirke til at fremme IIA's etik og mål.

Objektivitet indebærer, at intern revisor ikke deltager i aktiviteter eller accepterer forhold, som kan svække en uvildig vurdering.

Fortrolighed betyder, at intern revisor efterlever den pålagte tavshedspligt og ikke benytter sådanne oplysninger til egen vinding eller i strid med lovgivningen.

Kompetence indebærer, at intern revisor alene beskæftiger sig med de opgaver, som han har den fornødne viden, evne og erfaring til at udføre. Han sørger tillige for at videreudanne sig, så effektiviteten og kvaliteten af hans arbejde fastholdes og udbygges.

Kort sagt, intern revisor udfører revisionsarbejdet med dygtighed og professionalisme, så de udførte arbejdsopgaver løses effektivt og med god kvalitet, så modtagerne af intern revisors rapporter og erklæringer har tillid til disse.

Lov om statsautoriserede og registrerede revisorer

Den nye revisorlov blev vedtaget den 30. april 2003. Det er primært lovens kapitel 6 om revisors uafhængighed, der har/kan have afsmittende virkning på intern revisions arbejdsmåde og adfærd.

Der er ikke længere generelle forbud imod, hvad revisor må beskæftige sig med. Det er således op til revisor selv at tage stilling til, hvilke opgaver han ønsker at beskæftige sig med. Revisor skal være opmærksom på, at udførte aktiviteter kan få/har indflydelse på, hvilke opgaver inden for erklæringsområdet revisor selv eller andre i revisionsvirksomheden kan påtage sig. Der lovgives om de situationer, hvor der er en offentlig interesse heri, og hvor det vurderes, om der er risiko for, at revisor vil lade sig lede af uvedkommende interesser.

Hovedprincippet omkring uafhængighed er fastlagt i lovens § 11: "Revisor må ikke udføre opgaver som omhandlet i § 1, stk. 2, når der foreligger omstændigheder, der er egnet til at vække tvivl hos en velinformeret tredjemand om revisors uafhængighed".

§ 1 stk. 2 omfatter revisors revision af regnskaber m.v. og supplerende beretninger, samt i øvrigt revisors afgivelse af erklæringer, der kræves i henhold til lovgivningen eller ikke udelukkende er bestemt til hvervgiverens eget brug.

Det vil sige, at hver gang revisor har påtaget sig en revisions- eller erklæringsopgave må der tages stilling til, om der er forhold, som anfægter uafhængigheden og dermed indebærer, at han ikke

umiddelbart kan optræde som offentlighedens tilidsrepræsentant.

I lovens § 11, stk. 2 er der anført konkrete situationer, som indebærer, at revisor ikke anses for uafhængig og dermed ikke kan påtage sig revisions- eller erklæringsopgaver.

Jeg vil ikke omtale alle forhold men alene de væsentligste, som automatisk medfører revisors inhabilitet. Det drejer sig bl.a. om familiemæssige bånd, men ikke alene om familiekredsen, der tilhører revisor selv, men også familiekredsen hos de personer, der deltager i den konkrete revisions- eller erklæringsopgave. Det gælder, hvis familied medlemmet har ledelsesmæssige eller økonomiske interesser i den virksomhed, om hvis forhold erklæringen ønskes afgivet.

Inhabilitet forekommer ligeledes, såfremt revisor eller andre personer i revisionsvirksomheden har været ansat eller knyttet til virksomheden inden for de seneste 2 år eller har nogen form for økonomisk interesse i eller økonomisk forbindelse med den virksomhed, om hvis forhold erklæringen ønskes afgivet.

Klienten må heller ikke have økonomisk interesse i eller indflydelse på revisionsvirksomheden.

Revisor skal ligeledes undgå selvrevision, idet revisor ikke må afgive en erklæring, hvis revisor har deltaget i bogføring eller lignende registreringer, som danner grundlag for det forhold, der afgives erklæring om, eller har medvirket ved udarbejdelsen af dokumenterklæringen. Det afgørende er, at det er virksomhedens ledelse, der i det hele har ladet det pågældende regnskab eller erklæring udarbejde, og at revisor alene indtager en reviderende funktion heraf.

Loven stiller konkrete krav til den enkelte revisionsvirksomhed, som skal opstille retningslinjer, som sikrer, at en revisor, inden denne påtager sig at udføre revisions- eller erklæringsopgaver tager stilling til, om der foreligger omstændigheder, der er egnet til at vække tvivl om revisors uafhængighed.

En række af ovennævnte lovkrav kan med fordel efterleves af intern revisor og medvirke til at underbygge dennes troværdighed i relation til sine interessenter.

I den aktuelle debat anføres, at intern revisor ikke er uafhængig af virksomheden som følge af sit ansættelsesforhold. Den eksterne revisor er også økonomisk afhængig af virksomheden, da han får sit honorar fra denne.

Kort sagt, der er andre forhold end aflønning og honorar, som medvirker til at sikre revisors uafhængighed af den virksomhed, om hvis forhold erklæringen ønskes afgivet.

IFAC Code of Ethics for Professional Accountants

Dette regelsæt indeholder en lang række eksempler på, hvordan revisor skal forholde sig i konkrete situationer. Det er klart, at den danske revisorlovgivning går forud for IFAC's regelsæt. Regelsættet er oversat til dansk og forventes snart udsendt fra FSR.

Såfremt der ikke er nogen lovgivningsregel på området, er regelsættet med til at fastlægge revisors adfærd. FSR har igangsat et udvalgsarbejde med henblik på at få de danske lovbestemmelser indarbejdet i regelsættet.

Regelsættet er opdelt i tre hovedafsnit, hvor kapitel A finder anvendelse på alle revisorer, kapitel B finder anvendelse på praktiserende revisorer og kapitel C finder anvendelse på ansatte revisorer.

Kapitel A (alle revisorer) omhandler integritet og objektivitet, løsning af etiske konflikter, professionel kompetence og fortrolighed. Herudover skatterådgivning, aktiviteter på tværs af landegrænserne og offentlig omtale.

Kapitel B (praktiserende revisorer) omhandler uafhængighed for erklæringsydelser, professionel kompetence og ansvar ved brug af ikke revisorer, honorarer og provisioner, aktiviteter, der er uforenelige med at praktisere som revisor, klientens midler, relationer til andre praktiserende revisorer og reklamering og direkte henvendelse.

Kapitel C (ansatte revisorer) omhandler loyalitetskonflikt, støtte til kollegaer, professionel kompetence og oplysninger.

Det er især uafhængigheden i afsnit B, som kan være nyttige for intern revisor. Opbygningen er, at

der redegøres for trusler mod uafhængigheden og herefter mulige sikkerhedsforanstaltninger. I den konkrete situation må revisor bedømme risikoen og herefter etablere de fornødne sikkerhedsforanstaltninger. Der forekommer klart situationer, hvor der ikke kan etableres tilstrækkelige sikkerhedsforanstaltninger, hvilket indebærer, at revisor må afstå for at påtage sig revisions- eller erklæringsopgaven.

Er der forandring i forhold til tidligere?

Revisor skal tænke sig om, som han altid har skullet. Efter min vurdering er det blevet mere kompliceret at være revisor som følge af øgede krav til revisors viden og effektivitet dels fra virksomhedens side og dels fra omverdenens side, hvor revisors rolle er at være offentlighedens tillidsrepræsentant.

De ovennævnte regelsæt stiller større krav til revisors kompetence og konkrete uafhængighed. Kravene er skærpet på grund af en række uheldige sager ikke mindst i USA. Ligeledes øges kravene til revisors ydelser som følge af internationaliseringen.

Jeg anbefaler derfor, at de enkelte interne revisioner gennemfører et "serviceeftersyn". Formålet skal være at kontrollere og justere de gældende retningslinier, så revisor fortsat har det rette grundlag for at udføre sine revisionsopgaver med omhu og nøjagtighed samt effektivitet. I bedømmelsen bør indgå en vurdering af, om reglerne kan fungere i konfliktsituationer. Det er oftest for sent at tilrette regelsættet efter, at konflikten er brudt ud.

Intern revisor bør overveje den interne revisions placering i organisationen, jf. nedenfor.

Forholdene, som intern revisor i øvrigt skal være opmærksom på, er relateret dels til funktionsbeskrivelsen og dels til revisionsinstruksen, jf. bilag 1 og 2.

Den interne revisions placering i organisationen.

Det er vigtigt, at revisionen er uafhængig af den/de funktioner, som den har som opgave at revidere. Revisor kan ikke revidere direktionen/økonomidirektøren, hvis han er underlagt denne.

Den interne revision bør have en så høj placering i organisationen som muligt. Det bedste er, at revisionschefen er ansat og kun kan afskediges af bestyrelsen på linie med direktionen og dermed har rapporteringspligt til bestyrelsen vedrørende resultatet af den udførte revision samt væsentlige fejl og svagheder i den interne kontrol.

Bud på fremtiden

Det er klart, at kravene til intern revision øges fremover især som følge af stigende kompleksitet og krav om yderligere oplysninger fra offentligheden samt den øgede internationalisering.

Internationaliseringen vil i større og større omfang kræve, at intern revision alvorligt overvejer, om revisionens hovedvægt skal ligge på den finansielle revision eller den operationelle revision. Kravene til revisors uafhængighed ved revisions- eller erklæringsopgaver vil forstærke kravet om denne stillingtagen.

Det vil ikke automatisk betyde, at intern revision ikke skal rapportere eksternt, idet der må forventes krav om rapportering vedrørende virksomhedens kontrolmiljø. Kendskabet hertil er og vil fortsat være intern revisions hovedarbejdsområde uanset, om arbejdsopgaverne er revision eller går i retning af kontrol.

Det vil altid være vigtigt for intern revisor/-controller at sikre sin uafhængighed af den funktion, der revideres eller kontrolleres.

Det er god skik at udarbejde retningslinier for beskyttelse af uafhængigheden. De omtalte etiske regler vil være god som inspirationskilde ved udarbejdelsen heraf.

Bilag 1. Funktionsbeskrivelse for den interne revision.

Funktionsbeskrivelsen er en aftale mellem ledelsen og revisionen og fastlægger rammerne for den interne revisions udførelse mv. De væsentligste forhold, som bør være fastlagt vedrørende den interne revision, er arbejdsopgaver og ansvar samt pligter og rettigheder:

1. revisionen skal ikke udføre andre opgaver end dem, der fremgår af funktionsbeskrivelsen eller aftales særskilt med bestyrelsen
2. revisionen skal ikke deltage i andet arbejde end revisionsopgaver herunder i ledelsen af den reviderede virksomhed
3. fastlægge klare retningslinier for deltagelse i projekter, så selvrevision ikke opstår
4. rapportere til bestyrelse om resultatet af den udførte revision via revisionsprotokollat og til den daglige ledelse via revisionsrapporter og revisionsnotater
5. deltage i bestyrelsesmøder/forelæggelse af revisionsprotokollat
6. tilrettelægge og udføre revisionsarbejdet i samarbejde med den valgte revision
7. udføre revision i overensstemmelse med gældende lovgivning og vedtægter samt efter god revisionsetik. Det vil sige udføre hvervet med omhu, nøjagtighed og med den hurtighed, som hvervets beskaffenhed tillader
8. udarbejde retningslinier, som sikrer, at revisor forud for udførelsen af opgaven tager stilling til, om der foreligger omstændigheder, der er egnet til at true uafhængigheden af de områder, der revideres
9. revisionschefen ansætter og afskediger medarbejdere i det omfang det anses for nødvendigt til udførelsen af revisionsopgaverne
10. revisionsmedarbejderne bør ikke have mellemværende med virksomheden
11. revisionsmedarbejderne må have den nødvendige kompetence og der skal være retningslinier for vedligeholdelse heraf
12. revisionschefen udarbejder intern revisions budget inkl. normering af revisionens medarbejderstab og aflønningsvilkår, som godkendes af bestyrelsen
13. revisionschefen kan foretage anskaffelse af hjælpemidler og i øvrigt afholde de nødvendige udgifter, der er forbundet med revisionens udførelse og medarbejdernes aflønning

14. medarbejderne er undergivet tavshedspligt om virksomhedens forhold
15. revisionschefen er berettiget til at få alle oplysninger, som han skønner nødvendigt for revisionens gennemførelse herunder deltagelse i bestyrelsesmøder
16. revisionschefen har adgang til bestyrelsesprotokollen og modtager bestyrelsesmateriale inkl. mødeindkaldelser og referater
17. revisionschefen kan ikke pålægges begrænsninger i det arbejde, som af ham skønnes nødvendigt for at opfylde det revisionsmæssige ansvar
18. den interne revision bør, i det omfang størrelsen tillader det, etablere en kvalitetsstyring og kvalitetskontrol.

Bilag 2 – Revisionsinstruks.

Formålet med revisionsinstruksen er at sikre en hensigtsmæssig arbejdsdeling og koordinering mellem eksternt og intern revision. De væsentligste forhold, som omfatter revisionens formål, planlægning, udførelse og rapportering er:

1. arbejdsopgaver: finansiel revision og/eller operationel revision
2. den revisionsmæssige ramme/standard, som danner grundlag for omfang og afgrænsning
3. hovedformål: ikke at afsløre tilsigtede fejl som følge af bedrageri eller andre uregelmæssigheder
4. revisionen planlægges og udføres efter væsentlighed og risiko
5. revisionen inddeles i hensigtsmæssige revisionsområder
6. der udarbejdes overordnet revisionsplan og detailinstrukser for de enkelte områder
7. revisionen gennemføres ved anvendelse af effektive revisionsmetoder
8. revisionsopgaverne fordeles mellem eksternt og intern revision
9. der fastlægges regler for samarbejde og rapportering mellem eksternt og intern revision om resultatet af de udførte revisionsopgaver
10. der fastlægges retningslinier for kvalitetskontrol
11. der aftales retningslinier for afholdelse af periodiske møder og adgang til hinandens arbejdsmaterialer
12. der fastlægges dokumentationskrav for revisionens planlægning og udførelse

13. der aftales retningslinier for rapportering af revisionens resultat, og at bemærkninger giver anledning til en anbefaling til ledelsen om opfølgning på fejlen eller udbedring af svagheden.

Benchmarking

Af Jens Peter Thomassen, revisionschef, Danske Bank

I dagligdagen støder vi ofte på begrebet "Benchmarking" – et begreb, som er meget udbredt i den finansielle sektor. I revisionsbranchen er vi vant til, at vort revisionsarbejde foretages i overensstemmelse med god revisorskik – en retlig standard, som normalt alene testes i de tilfælde, hvor revisor ikke har udført sit arbejde godt nok, dvs. at der rettes kritik mod ham.

Som intern revision kan det være vanskeligt at foretage sammenligning/benchmarking med andre interne revisioner. Det sker ofte bilateralt via foreningsarbejde, IIA eller via den eksterne revisions gennemgang af det udførte arbejde. Deres erfaring med brug af andre interne revisioners arbejde giver dem en opfattelse af niveauet for den enkelte interne revision. Desværre forekommer det sjældent, at de revisionsansvarlige i det enkelte revisionsfirma har flere referencer til finansielle virksomheder med ligeværdige interne revisionsafdelinger.

Basel Committee on Banking Supervision gennemførte i 2001 og 2002 en undersøgelse med udgangspunkt i BIS paper "Internal Audit in banks and the supervisor's relationship with auditors" www.bis.org, hvor det blev vurderet, hvorledes intern revision er opbygget. Undersøgelsen,

som omfattede 71 banker i 13 lande, blev offentliggjort i august 2002.

I henhold til Basel Committee's Internal Paper omfatter intern revisions arbejde:

- undersøgelse og vurdering af tilstrækkeligheden og effektiviteten i den interne kontrol
- review af:
 - anvendelsen og effektiviteten af risk management funktion
 - ledelses- og økonomirapporteringssystemer, herunder IT og netbanker
 - nøjagtigheden og pålideligheden af bogføring og finansiell rapportering
 - sikringsforanstaltninger for aktiver
 - bankens metode til kapitalberegning i relation til estimering af risiko
 - bankens procedurer til sikring af overholdelse af regler og lovgivningsmæssige krav, codes of conduct og implementering af politikker og procedurer
 - vurdering af økonomi og effektivitet i de enkelte funktioner
 - test af såvel transaktioner som funktion af specifikke interne kontroller
 - test af pålideligheden og rettidigheden af myndighedsrapportering
 - gennemførelse af særlige undersøgelser.

Undersøgelsens hovedkonklusion er, at intern revisions arbejdsopgaver er meget brede, og at de undersøgte banker generelt dækker de ovenfor anførte områder. Det anføres, at selv om revision af bogføringen ligger inden for intern revisions arbejdsområde, er revisionen af det eksterne regnskab ikke en del af intern revisions opgaver i visse banker og lande. I disse tilfælde er ekstern revision hovedansvarlig for revisionen af det eksterne regnskab, og intern revisions rolle er begrænset til at understøtte ekstern revision.

Det må modsætningsvis medføre, at den praksis, som vi har i Danmark om, at intern revision skal revidere årsrapporten, ikke er så ualmindelig, som vi ofte tror. Der bør derfor være basis for, at denne praksis vil kunne bibeholdes i revisionsbekendtgørelsen i fremtiden også henset til, at intern revisions arbejde effektiviserer revisionen, og efter min opfattelse giver en højere sikkerhed, end hvis intern revision ikke deltager i revisionen. Dermed undgås det dobbeltarbejde, der uværgeligt vil være, når ekstern revision alene

forestår revisionen af det eksterne regnskab, og intern revision alene foretager operationel revision.

Jeg har efterstående foretaget en summarisk beskrivelse af undersøgelsens hovedkonklusioner, samt anført hvad jeg mener, er praksis i Danmark, herunder hvorledes vi har sat intern revision op i Danske Bank, samt hvor jeg mener, der er forhold, som intern revision skal arbejde med. Jeg har valgt efterstående at anvende samme systematik som i Basel dokumentet, hvortil der henvises, hvis forhold ønskes uddybet.

Mål og opgaver for intern revision

Principper for intern revision:

Undersøgelsen har vist, at de undersøgte banker har permanente interne revisioner. Ledelsen i den enkelte bank sikrer, at intern revision har de fornødne og rette ressourcer. Dette gøres enten løbende eller en gang pr. år ved en sammenholdelse af planlagte opgaver med de faktisk udførte. Vurderingen af ressourcebehovet sker alternativt ved at sammenholde antallet af medarbejdere med peer groups. I de undersøgte banker udgør intern revision ca. 1% af arbejdsstyrken afhængig af kompleksiteten i den pågældende bank.

Bemandingen i Danske Banks interne revision ligger stort set på dette gennemsnit. Det er min opfattelse, at dette ikke er tilfældet i alle danske banker, men at bemandingen i øvrigt skal ses i relation til den arbejdsdeling, som er aftalt mellem den interne og eksterne revision samt kompleksiteten i den enkelte banks forretningsområder. I Danske Bank forsøger vi også at vurdere vores ressourceforbrug i forhold til sammenlignelige danske og udenlandske institutter. Henset til kompleksiteten i Bankforretningen vil en benchmarking primært skulle foretages med nordiske og europæiske institutter.

Størrelsen af intern revision i Danske Bank vurderes løbende og fastlægges/bekræftes en gang årligt i forbindelse med, at planlægning og budget for det kommende år godkendes af det af bestyrelsen nedsatte revisionsudvalg. Det er min opfattelse, at der ikke i alle institutter sker en forelæggelse for og godkendelse af revisionsplanen for det kommende år af bestyrelsen.

Uafhængighed, objektivitet og upartiskhed

Undersøgelsen bekræfter, at intern revision er uafhængig af de områder, der revideres og intern revision opfattes ikke som en del af den interne kontrol. Det er endvidere opfattelsen, at intern revision kan gennemføre deres opgaver uden indblanding fra ledelsen, herunder at eventuelle bemærkninger kan sendes til relevante modtagere uden indblanding fra den daglige ledelse. Disse rettigheder er typisk sikret via et audit charter - funktionsbeskrivelse, via krav fra tilsynsmyndighederne.

Næsten alle de undersøgte banker har givet revisionschefen ret til at kommunikere direkte med bestyrelsen, typisk via formanden, Audit Committee eller den eksterne revision. I Danmark har vi som bekendt via vores reference adgang til bestyrelsen, ligesom kommunikationen er formaliseret via kravet om førelse af en revisionsprotokol for intern revision.

Sikring af objektivitet og upartiskhed varierer blandt de undersøgte banker, men er oftest sikret via:

- rotation af medarbejdere internt i revisionsafdelingen
- ingen involvering i den daglige forretning
- beskrivelse af intern revisions uafhængighed
- internt rekrutterede revisorer må ikke være involveret i revision af det område, hvor vedkommende tidligere har været beskæftiget, før efter et givet tidsrum.

Andre forholdsregler er ekstern rekruttering, krav om review af arbejdsrapporter og fælles regler for revision og dokumentation af det udførte arbejde. Aflønningen kan ikke være præstationsafhængig, ingen deltagelse i fastlæggelse af niveau af intern kontrol og opsætning af administrative procedurer.

Via revisionsbekendtgørelsen er der opstillet krav, der skal sikre uafhængighed og objektivitet herunder bl.a. i relation til, hvilke opgaver intern revision kan assistere med og rapportering heraf. Mig bekendt er der ikke mange interne revisioner, hverken i Danmark eller de andre skandinaviske lande, hvor der er opstillet krav til rotation. Det er et vanskeligt område, dels fordi medarbejderne generelt er tilbageholdende med at rotere,

dels fordi intern revision er baseret på en høj grad af specialisering, hvilket gør rotation mellem afdelingerne svær, men også rotation på opgaveniveau vanskelig.

Det er min opfattelse, at der generelt ikke er fastsat krav om, at medarbejdere, der tilgår intern revision fra andre områder, har en karenstid i relation til at revidere det område, han er tilgået intern revision fra. I Danske Banks interne revision har vi en uskreven regel om, at internt rekrutterede medarbejdere ikke må deltage i revisionen af det specifikke område, de er rekrutteret fra, i en periode på 12 til 24 måneder efter de er tilgået intern revision. Dette matcher de krav, der er opstillet af BIS.

Kompetence

Undersøgelsen viser, at intern revision generelt er højt uddannet, specielt i de større banker, med en høj grad af specialisering f.eks. tradingaktiviteter og IT. I henhold til undersøgelsen er der, når mindre banker rekrutterer, en tendens til i højere grad at rekruttere ud fra den enkeltes viden og erfaring i banken end på formel uddannelse og professionel baggrund, det vil sige i overvejende grad intern rekruttering. Det er min opfattelse, at det er et meget godt billede af den måde, der tidligere blev rekrutteret på til intern revision. Inden for de seneste 10 år er der sket en ændring i rekrutteringsmønsteret, således at rekrutteringen sker såvel internt som eksternt.

I henhold til undersøgelsen søges kompetencen vedligeholdt ved "on-the-job training", formel intern- og eksternt undervisning, rotation af medarbejdere, og ved at medarbejderne bl.a. opfordres til at læse en CIA grad. Dette sidste har vi bl.a. set i Nordea, hvor man målrettet går efter at få en høj andel af medarbejdere med CIA eksamen.

Det er min opfattelse, at der er et meget stort behov for undervisning i revisionsstandarder, ændret lovgivning mv., en undervisningsopgave, der kan være svær at løse, idet en ikke uvæsentlig del af denne undervisning mest hensigtsmæssigt bør ske målrettet i den enkelte interne revision. Udbuddet af undervisning målrettet den interne revision er begrænset, om end undervisningsopgaven inden for forsikring og realkredit løftes via et

intensivt samarbejde mellem de større institutter. For banker er der et undervisningssamarbejde i Revisionschefkredsens regi, men der udbydes primært undervisning ad hoc.

Den eksterne rekruttering er som omtalt sket i de store og mellemstore institutter i en længere periode, hvilket i sig selv har højnet det generelle revisionstekniske niveau i de pågældende institutter. On-the-job training fungerer i dag, og via den tilrettelagte kvalitetssikring er vi efter min opfattelse langt i Danmark.

Arbejdsopgaver og organisering af den interne revision

Af undersøgelsen fremgår det, at intern revision har ansvaret for revision af alle aktiviteter og alle enheder i de undersøgte banker. I henhold til undersøgelsen er den mest udbredte model en centraliseret intern revision. I store banker med udenlandske enheder kan der være etableret lokal intern revision. Den lokale interne revision koordineres af den centrale interne revision. I mindre banker som indgår i en koncern, kan intern revision være outsourcet til Group Audit.

I henhold til revisionsbekendtgørelsen har revisionschefen ansvaret for revision af den samlede koncern. I Danske Bank har vi etableret en Group Audit med lokale interne revisioner i de væsentlige udenlandske enheder eller i de udenlandske enheder, hvor der er lokale krav herom. De interne revisorer i de udenlandske enheder refererer til Group Audit. Ingen ansættelse, afskedigelse, gageregulering etc. kan ske uden accept af revisionschefen. Det er min opfattelse, at det set-up, vi har i Danske Bank, er meget analogt det set-up, der bruges i andre danske og nordiske banker.

Det fremgår endvidere af undersøgelsen, at intern revision ofte er specialiseret i forhold til de enkelte forretningsområder, hvilket er i overensstemmelse med den organisering, man har i de øvrige pengeinstitutter.

Intern revisions funktion

Arbejdsmetoder og revisionsopgaver

Det fremgår af undersøgelsen, at financial audit, compliance audit, operationel audit og manage-

ment audit bliver udført af intern revision, dog således, at management audit foretages sjældnere end de andre revisionstyper.

Det er min opfattelse, at alle disse revisionstyper også forestås af interne revisioner i Danmark. Også her foretages management audit fortsat ikke i så stort et omfang som de øvrige revisioner. I Danske Bank har vi i de senere år opgraderet indsatsen mod compliance og management audit, hvilket klart ligger inden for de arbejdsopgaver, som bestyrelsen i henhold til funktionsbeskrivelsen ønsker, at vi skal forestå.

Procedurer

Undersøgelsen viser, at der udarbejdes revisionsprogrammer, og at det udførte arbejde dokumenteres skriftligt. Revisionen rapporteres i skriftlige rapporter umiddelbart efter hver revisionsopgave. Rapporteringen sker til den reviderede enhed og ledelsen, afhængig af væsentlighed. Intern revision har i alle de berørte institutter ansvaret for at følge op på givne anbefalinger, ligesom der med en vis frekvens sker en rapportering af den foretagne opfølgning over for ledelsen. Afhængig af væsentligheden vil bestyrelsen eller Audit Committee blive orienteret.

Ovennævnte følger den praksis, der er i Danmark, om end rapporteringen som tidligere omtalt her er mere formaliseret gennem revisionsprotokollen, herunder også den årlige opsummering af revisionsbemærkninger i protokollen til årsrapporten.

Ledelse af intern revision

Undersøgelsen bekræfter, at lederen af intern revision har ansvaret for, at intern revision lever op til god skik for interne revisorer. I henhold til undersøgelsen er lederen af intern revision endvidere ansvarlig for, at intern revision anvender revisionsstandarder, at opdatere audit charter, skrevne politikker og procedurer for intern revision, at den nødvendige kompetence er til stede, fornøden undervisning af personale foretages, samt det kvalitative og kvantitative niveau af intern revision. Alle disse forhold er også opgaver, der jf. funktionsbeskrivelsen og revisionsbekendtgørelsen påhviler revisionschefen.

I Danmark anvender intern revision ISA standarder. I de øvrige lande må det antages, at intern revision enten anvender ISA-standarder eller IIA standarder. I Danske Bank anvender vi ISA-standarder, hvilket efter min opfattelse er et must henset til vores påtegning af årsrapporten.

Det er endvidere oplyst, at ledelsen modtager en rapportering omkring fremdriften i revisionen i forhold til lagte planer mv. I Danske Bank sker en sådan rapportering til Revisionsudvalget på ad hoc basis. Over for ledelsen i banken og de enkelte forretningsområder sker afrapporteringen via aftalte møderækker.

Relationerne mellem tilsynsmyndighed og intern og ekstern revision

Det fremgår af undersøgelsen, at tilsynsmyndighederne vurderer det af intern revision udførte arbejde. Dette sker efter det oplyste via periodiske møder, on-site vurderinger, eller via rapportering til tilsynsmyndighederne.

Princippet i Danmark er vel i dag, at der ikke systematisk holdes møder med tilsynsmyndighederne, ligesom der ikke foretages en decideret vurdering af det udførte arbejde. I f.eks. USA er det almindeligt, at det lokale tilsyn foretager en vurdering af, om det udførte arbejde er i overensstemmelse med gældende standarder etc.

I Danmark får Finanstilsynet fremsendt kopi af revisionsprotokollatet til årsrapporten, ligesom de normalt i forbindelse med inspektioner får kopi af interne og eksterne revisionsprotokollater samt i større eller mindre grad kopi af afgivne revisionsrapporter.

I henhold til undersøgelsen har tilsynsmyndighederne arrangeret sektorbaserede møder med intern revision om forhold af fælles interesse. I Danmark har Finanstilsynet etableret et stående revisionsudvalg, hvor forskellige forhold omkring den interne og eksterne revisions opgaver diskuteres.

Af undersøgelsen fremgår det endvidere, at tilsynsmyndighederne på ad hoc basis afholder møder med intern og ekstern revision. Dette sker som hovedregel ikke i Danmark undtagen i forbindelse med inspektioner. Det er efter min op-

fattelse også den korrekte fremgangsmåde, idet rapportering vedrørende et institut bør sker via instituttets ledelse og ikke via intern eller ekstern revision.

Outsourcing af intern revision

Af undersøgelsen fremgår det, at intern revision betragtes som værende en kernefunktion i banker, hvorfor outsourcing i de fleste lande ikke er almindelig. Når det sker, er det normalt til Group Audit. Det er ikke almindeligt at outsource til eksterne revisionsfirmaer. I de fleste lande er det dog muligt at outsource intern revision i mindre pengeinstitutter, om end ansvaret for intern revision i disse tilfælde fortsat ikke kan outsources. Det fremgår af undersøgelsen, at det i enkelte lande ikke er tilladt at outsource til bankens eksterne revisor. Efter den debat der har været i kølvandet på Enron, vedtagelse af Sarbannes Oxley mv., må det forventes, at der ikke i fremtiden sker outsourcing til en banks eksterne revision, og det må forventes at antallet af outsourcing af intern revision på den korte bane vil blive reduceret. I relation til outsourcing af intern revision i mindre banker bør dette være en mulighed i de situationer, hvor intern revision ikke har kritisk masse. Hvis intern revision ikke har en vis størrelse personalemæssigt, og det ikke er muligt at skabe et fagligt miljø, bør det være muligt, alene at have en ekstern revision kombineret med en oprettelse af en controllerfunktion, som kan assistere ledelsen med opfølgning på dag til dag basis.

Seneste tendenser for intern revision i banker

I henhold til undersøgelsen har forbedring af kvalitet og effektivitet i intern revision høj prioritet for lederen af intern revision. Hovedtrenden skulle være en større specialisering for at være tættere på det enkelte forretningsområde, en kvalitativ styrkelse af revisionen, en vurdering af internt anvendte modeller og mere fokus på risikorettet revision.

Dette er efter min opfattelse de samme trends, som vi ser i Danmark, om end denne trend er mest udbredt i de større institutter - ikke unaturligt. Fokuseringen på vurdering af interne modeller vil blive øget yderligere bl.a. som følge af de

nye solvensregler, men også som følge af den stigende anvendelse af modeller i forbindelse med vurdering af bonitet mv. Dette bliver et område, som i de kommende år vil have endog meget stor fokus, idet det vil være forudsætningen for, at der kan leveres en dækkende revision af institutternes udlån.

Afslutning

Som det kan ses af mine bemærkninger, er der forhold, som jeg mener vi skal arbejde med i Danmark, for at sikre, at vi lever op til Basel dokumentet om intern revision. De forhold der er tale om vedrører kompetenceudvikling, politikker omkring uafhængighed mv. Principperne om mødestruktur og rapportering til bestyrelse er i de større institutter opfyldt, om end der efter min opfattelse er mulighed for forbedringer. Den samlede konklusion er, at intern revision i Danmark generelt er godt med, når der sker en sammenholdelse med de af BIS udstukne retningslinier.

Benchmarking er kommet for at blive, og jeg håber, at BIS gentager deres undersøgelse med jævne mellemrum, så vi kan foretage Benchmarking.

Revision af SAP-systemer

Af Ulla Hansen, vicerevisionschef, Topdanmark.

Jeg er blevet bedt om at skrive om revision af SAP-systemer ud fra en finansiell revisors synsvinkel. Jeg har heller ikke mulighed for andet, idet jeg ikke selv har et dyberegående teknisk kendskab til SAP-systemet. Emnet dækker over så stort et område, at det kun er muligt at give nogle generelle kommentarer.

Det er min vurdering, at revisionen af applikationsdelen af SAP-systemet bør kunne foretages af finansielle revisorer, men at det afhængigt af kendskabet til SAP-systemet vil være nødvendigt med et samarbejde med en specialist, som på nuværende tidspunkt må forventes at være en IT-revisor. Den del af SAP-systemet, som henføres til revisionen af de generelle IT-kontroller, kræver en del teknisk viden, hvorfor det er min vurdering, at denne del af revisionen i dag udføres af en IT-revisor.

Jeg har fundet det nødvendigt at starte med at give et meget generelt overblik over SAP-systemet. Der vil blive anvendt en del forkortelser, idet det er sædvanlig praksis.

SAP-systemet

Udgangspunktet er SAP R/3 systemet, som er et client-server system. SAP R/2 er et ældre system, som blev leveret til mainframes.

SAP R/3 systemet er et ERP(Enterprise Resource Planning)-system, hvorfor udgangspunktet er forretningsprocessen, f.eks. hele processen fra køb til betaling eller fra ordre til indbetaling. Tidligere var det almindeligt at opbygge IT-systemer omkring funktioner/afdelinger, f.eks. salg, køb, inventar og finans.

Grundlæggende består SAP-systemet af en database, et basis-modul samt forskellige applikationsmoduler. Systemet kan køre på forskellige typer hardware. Netværksstrukturen/kommunikationssystemet, herunder kompleksiteten af dette er selvfølgelig forskellig for de enkelte systemer. Der

er forskel på, om det er et stort kompleks E business system eller et SAP R/3 system, som kun har interne brugere.

SAP tilbyder også branchespecifikke løsninger, f.eks. til banker, olieindustrien, hospitaler osv.

Basis-modulet er det grundlæggende modul og en forudsætning for at implementere øvrige moduler, hvorfor dette modul altid findes i et SAP-system. Basis-modulet består af nogle grundlæggende funktioner, som nærmere er omtalt senere:

- Installation Management Guide (IMG) og Organizational Model (OM).
- ABAP/4 Work Bench (ABAP/4 WB) og Transport System (TS).
- Computing Center Management System (CCMS).
- The Profile Generator (PG) og Security Administration (SA).

Jeg har valgt at anføre de engelske udtryk, da forkortelserne, som anvendes i praksis, er herfra.

Alle data registreres i den centrale database, således at der fra alle moduler er adgang hertil. Alle data registreres således kun én gang og kun ét sted.

Applikationsmodulerne består af forskellige moduler, som hver især tager udgangspunkt i visse funktioner i forretningsprocessen. Som eksempel på moduler kan nævnes:

De finansielle moduler:

- Financial Accounting (FI)
- Controlling (CO)
- Enterprise Controlling (EC)
- Project System (PS)
- Capital Investment Management (IM)
- Treasury (TR)
- Asset Management (AM)

Logistik modulerne som dækker indkøb, salg og support:

- General Logistics (LO)
- Materials Management (MM)
- Plant Maintenance (PM)
- Production Planning (PP)
- Project System (PS)

- Quality Management (QM)
- Sales and Distribution (SD)

HR modulerne:

- Personnel Administration (PA)
- Personnel Development (PD)

Derudover er der moduler, som ikke kan henføres til specifikke dele af en forretningsproces, men som enten står alene eller anvendes i forbindelse med de øvrige moduler. Som eksempel herpå kan nævnes Business Workflow (WF).

Ovennævnte moduler deles igen op i undermoduler. F.eks. består FI-modulet af følgende undermoduler: General Ledger, Accounts Receivable, Accounts Payable, Asset Accounting, Special Purpose Ledger og Legal Consolidation.

Hele forretningsprocessen vil typisk foregå i flere moduler, f.eks. vil en salgsordre starte i SD-modulet, men slutte i FI-modulet.

SAP-moduler leveres med en række standarder i de enkelte moduler. Disse standarder er udgangspunktet for opsætningen af forretningsprocesserne i den enkelte virksomhed (Customiseringen) samt ændring eller udvikling af yderligere tabeller eller programmer.

Den seneste udvikling er indenfor E-business løsninger. Til brug herfor har SAP udviklet mySAP.com. Teknikken er den samme som i SAP R/3 systemet, men der er andre applikationssystemer. Applikationssystemerne i mySAP.com dækker ikke samme antal funktioner som i SAP R/3, men til gengæld er applikationerne mere dybdegående. Opbygningen af applikationsmodulerne i mySAP.com er mere lig de traditionelle IT-systemer, men hvor der er mulighed for at opbygge integration mellem modulerne.

Revision af SAP-applikationer

Revisionen af de enkelte SAP-applikationer foretages som udgangspunkt som andre systemrevisioner, dvs. revisionen foretages med udgangspunkt i en risikovurdering. Der opstilles kontrolmål, som afdækker revisionsmålene, og der sker en oplisting af de tilhørende kontrolaktiviteter. Ud fra

denne kontrolmatrice besluttes hvilke interne kontroller (nøglekontroller), der skal testes. Ikke alle revisionsmål kan afdækkes eller afdækkes fuldt ud ved en systemrevision, hvorfor det fortsat er nødvendigt med statusrevisionshandlinger. Resultatet af revisionen afrapporteres, som ved andre revisioner.

Det er væsentligt, at man får opdelt sin revision således, at revisionsområdet omfatter hele processen, idet en risiko i starten af en proces kan være omfattet af en kontrol senere i processen.

Forskellen i revisionen af et ERP-system i forhold til de mere traditionelle IT-systemer er, at der er flere automatiske kontroller. De papirbaserede kontroller forsvinder. Kontrollerne skifter fra at være opdagende til forebyggende, ligesom flere af de traditionelle afstemningskontroller foretages automatisk.

Som et meget simpelt eksempel herpå kan nævnes, at i de traditionelle IT-systemer blev en indkøbsordre godkendt ved oprettelse. Ved fakturamodtagelsen blev fakturaen sammenholdt til indkøbsordren og modtagen mængde, inden der skete godkendelse. I forbindelse med betalingen kunne der ligeledes ske en godkendelse. Der er tale om manuelle papirbaserede kontroller.

I et ERP-system vil der f.eks. ved indtastningen af indkøbsordren automatisk blive foretaget en validering op mod masterdata vedrørende leverandøren i form af kontraktbetingelser, priser mv., inden ordren frigives. Når varerne modtages, og der sker indtastning af den modtagne mængde, vil der automatisk ske en validering mod de mængdeafvigelser, som er indlagt i systemet som acceptable. Hvis leveringen er indenfor det acceptable niveau, vil der automatisk blive skabt et "købsbilag". Dette købsbilag kan frigives til betaling, når den fysiske faktura modtages, hvorefter betalingskørslen efter godkendelse kan gennemføres. Kontrollerne er her ændret til, hvem der systemmæssigt har adgang til at ændre i leverandørmasterdata, frigivelse af en indkøbsordre, varemottagelse og endelig, hvem der systemmæssigt har adgang til at frigive købsbilag og foretage betalingskørsler. Godkendelsesprocessen er ændret fra manuelle kontroller til on-line kontroller, dvs. automatiske kontroller.

Eksemplet kan også anvendes til at illustrere funktionsadskillelsen, idet manglende systemmæssig

funktionsadskillelse kan give adgang til at foretage betalinger til én selv eller andet "misbrug".

Systemautorisationer

Revisionen af systemautorisationer er derfor et væsentligt område i SAP-systemer. SAP-systemer leveres med et omfattende og komplekst sikkerhedssystem, herunder standardautorisationer. Det er væsentligt, at der foreligger dokumentation af de enkelte systemautorisationer, således at det er muligt at revidere, om disse er i overensstemmelse med de ledelsesmæssige beslutninger. I den forbindelse skal der selvfølgelig også foretages en revisionsmæssig vurdering af autorisationerne.

Autorisationer bygges sædvanligvis op omkring typer af jobprofiler. Principielt er der knyttet en transaktionskode til alle typer af transaktioner, hvor der ved opbygning af autorisationer gives adgang til transaktionskoder i form af tilladelse til at oprette, ændre, slette, vise, låse, låse op mv. en given transaktion/data. Der kan dog ske en "pakning" af transaktionskoder. I forbindelse med revisionen er det derfor nødvendigt at se på, hvad de enkelte autorisationer giver adgang til på transaktionskodeniveau. Desuden er det nødvendigt at se på, om kombinationen af autorisationer giver adgang til mere funktionalitet med de givne transaktioner end det var hensigten eller udgør en sikkerhedsmæssig risiko, fordi flere transaktionskoder benytter samme autorisationsobjekter. F.eks. kan der i FI-rollen være givet adgang til at postere i en enkelt firmakode, mens der i en CO-rolle er givet adgang til at postere i alle firmakoder, idet der er tale om en uvæsentlig transaktion i CO-modulet. Kombineres disse to roller er der så pludselig adgang til at bogføre i alle firmakoder, hvilket ikke var hensigten.

Til brug for en tværgående analyse af tildelte autorisationer er udviklet analyseprogrammer, som de store eksterne revisionsfirmaer tilbyder. Analyseprogrammerne kan også købes. Om det er nødvendigt at anvende sådanne analyseprogrammer afhænger af den konkrete revision. En del af analyserne kan udarbejdes i SAP-systemets "Infosystem for Autorisationer".

Ændring i masterdata, tabeller mv.

Ændring i masterdata vil med det samme betyde en ændring i systemet, hvorfor fejlagtige ændringer kan give anledning til væsentlige fejl i transaktionsdata.

Som i alle andre IT-systemer bør customiseringen foretages i udviklingsmiljøet og testes inden ændringer overføres til produktionsmiljøet. Denne transport mellem miljøerne foregår via Transport-systemet, som er en del af Basis-modulet. Sådanne som SAP-systemet er opbygget, er der dog visse tabeller, som kun kan rettes direkte i produktionsmiljøet, som f.eks. ændring af nummerrækkeserier, idet disse tabelrettelser betragtes som customisering i stedet for blot rettelser via en transaktionskode, som det ville være i mange andre systemer. Som hovedregel bør der kun kunne foretages customisering direkte i produktionsmiljøet, når IT-drift eller evt. en IT-Sikkerhedsfunktion har åbnet for adgangen hertil. Der findes en transaktionskode, som generelt giver adgang til tabelrettelser. I forbindelse med revisionen er det derfor væsentligt at få afdækket, at adgangen til denne transaktionskode ved en fejl ikke er indeholdt i autorisationerne. Der er en række af sådanne transaktionskoder, hvor det altid bør undersøges, hvem der har adgang til disse.

Af øvrige forhold vedrørende autorisationer kan nævnes, at på grund af den customisering mv., der foregår i den enkelte virksomhed, vil der ofte være brugere, der har meget "stærke" autorisationer. I en implementeringsperiode kan dette være relevant, men når implementeringsperioden er overstået, skal der foretages en vurdering af, om disse "superbrugere" kun har de adgange, der er nødvendige for deres arbejde.

Automatiske kontroller i øvrigt

Revisionen af de automatiske kontroller i øvrigt vil omfatte en test af, hvorvidt customiseringen mv. er foretaget i henhold til de ledelsesmæssige beslutninger, ligesom der skal foretages en revisionsmæssig vurdering heraf.

Ovennævnte eksempel skulle gerne afdække de interne kontroltyper, som findes omkring SAP-systemet:

- Manuelle kontroller.
- Indbyggede kontroller, f.eks. visse valideringsrutiner og regler for password.
- Konfigurationen, dvs. hvilke muligheder der er valgt for kontroller i forbindelse med customiseringen af systemet.
- Logiske adgangskontroller.

De tre sidstnævnte kontroltyper er automatiske kontroller. Visse af de indbyggede kontroller er en del af SAP-systemet, hvorfor de ikke kan ændres, og de behøver derfor ikke testes. Selv om de indbyggede kontroller ikke testes, skal de identificeres, idet disse kontroller selvfølgelig indgår i den revisionsmæssige vurdering af, hvornår der er opnået tilstrækkelig overbevisning om systemet.

Der er mange muligheder for automatiske kontroller, som måske ikke altid udnyttes fuldt ud, f.eks.:

- Obligatoriske indtastningsfelter.
- Automatisk blokering af bestemte typer dokumenter (f.eks. fakturaer, der ikke stemmer til ordrer).
- Indbyggede prokuraregler, f.eks. beløbsgrænser for rekvisitioner.
- Fejl eller advarselsmeddelelser ved transaktionsdata udenfor tilladte grænser.
- Definition af kredit limit check.

På grund af at data opbevares i en fælles database, er der store muligheder for at anvende IT baserede revisionsteknikker, f.eks. brug af SAP-systemets egen rapportgenerator. Det er således let at udtrække data til analyseformål.

Revision af SAP Basis-modulet, databasen og netværksstrukturen

Revision af SAP Basis-modulet, databasen og netværkstrukturen henføres i dag til revisionen af de generelle kontroller.

Jeg vil ikke komme nærmere ind på revisionen af databasen og netværksstrukturen, da det er meget afhængigt af valgt hardware samt kompleksiteten af SAP-systemet. Desuden kræver revisionen heraf megen teknisk viden. Derimod vil jeg kort omtale visse forhold i SAP Basis-modulet, som jeg mener er væsentlig at have en forståelse af i forbindelse med revisionen af applikationsmodulerne.

IMG og OM funktionen

IMG'en er en on-line manual, som anvendes i forbindelse med customiseringen af softwaren. OM funktionen vedrører opbygningen af den grundlæggende struktur i systemet, f.eks. en logisk model af koncernstrukturen, hvorledes processer udføres, rapportering, hvilke objekter (f.eks. købs-

ordre) anvendes, definition af data osv. Den grundlæggende struktur defineres i forbindelse med implementeringen og er svær at ændre efterfølgende.

Det er via IMG'en, at der customiseres. Som det tidligere er nævnt, er der visse ændringer, som kun kan foretages direkte i produktionsmiljøet. Det er således væsentligt at få klarlagt adgangsforholdene til IMG'en og OM'en samt hvilke kontrolaktiviteter, der er tilknyttet.

ABAP/4 WB og TS funktionen

ABAP/4 er hovedprogrammeringssproget, som anvendes i SAP R/3-systemer. ABAP/4 WB indeholder derudover de værktøjer, som er nødvendige for at foretage programmeringsændringer til SAP-systemet, hvorfor der skal være kontrol med, hvem der har adgang til at transportere programændringer til produktionsmiljøet.

TS er Transportsystemet, og i forbindelse med opsætningen af OM'en defineres, hvorledes transporter foretages mellem de forskellige systemer. Bortset fra tabelrettelser mv., som er nævnt tidligere, bør der aldrig foretages customisering direkte i produktionsmiljøet, hvorfor det er væsentligt at revidere, at dette ikke foretages. I testmiljøet er det muligt at indbygge elektronisk QA(Quality Assurance)-godkendelse af rettelser, således at det sikres, at der er foretaget godkendelse af alle rettelser, der transporteres til produktionsmiljøet.

CCMS funktionen

Det er i denne funktion, at den daglige drift af SAP-systemet foretages i form af værktøjer til at måle, kontrollere og konfigurere SAP-systemet. Vurderingen af opsætningen incl. logning, adgangsforholdene og forretningsgangene omkring driften bør også indeholde en vurdering af eventuelle batchkørsler, de opsatte sikkerhedsparametre omkring brugernes password, herunder regler for passwords, transaktionskoder (visse transaktionskoder bør være låst i produktionsmiljøet, f.eks. sletning af en klient), mulighederne for online support (OSS) eller muligheden for interface til andre systemer/programmer (RFC, Remote Function Call eller CPI-C, program-to-program communication).

PG og SA funktionen

Som hovedregel er det ved brug af profilgeneratoren, at de enkelte autorisationer opbygges. Der bør være en passende funktionsadskillelse, således at autorisationer udvikles i udviklingsmiljø og testes, inden autorisationerne transporteres til produktionsmiljøet, hvorefter der sker en tildeling til relevante brugere. Ingen sikkerhedsmedarbejder bør have adgang til at foretage alle funktioner.

I SAP R/3 findes en række standardautorisationer med meget stærke rettigheder. F.eks. giver SAP_ALL fuld kontrol over systemet, hvorfor denne standardautorisation ikke bør tildeles nogle brugere, men være en nøduser og dermed omfattet af de forretningsgange, som gælder herfor.

Derudover er der nogle stærke systembrugere, som er nødvendige, for at systemet kører, som f.eks. DDIC og SAPCPIC. Her skal revideres, hvorvidt standardpasswordet er rettet.

Interfaces

Udgangspunktet har været revision af SAP-systemet, hvor der er integration mellem de forskellige moduler. I praksis vil der dog ofte være interfaces til øvrige systemer, hvorfor revisionen også skal omfatte de kontroller, som sikrer, at data overføres korrekt mellem systemer, herunder at der er det fornødne transaktions- og kontrolspor.

Afslutning

Ovenstående kan og må ikke betragtes som fyldestgørende for revisionen af SAP-systemer, idet det kun er nogle overordnede betragtninger. I den litteratur, jeg har anført som kilder, findes eksempler på revisionsprogrammer for visse af de sædvanlige forretningsprocesser i form af opstilling af kontrolmål og test og/eller spørgsmål. Disse planer kan selvfølgelig ikke anvendes uden, at der sker en tilpasning til, hvorledes forretningsprocessen er i den konkrete revision.

Endelig skal nævnes Audit Information System (AIS), som er leveret med alle de senere versioner af SAP R/3. Her er det muligt at samle alle de revisionsarbejder, som sædvanligvis udføres i en revision, f.eks. de rapporter og kørsler af transaktionskoder, som revisionen omfatter. AIS'en leve-

res med en række standarder, som selvfølgelig skal tilpasses den konkrete revision, herunder løbende tilpasses i forbindelse med eventuelle ændringer i SAP-systemet i øvrigt. En revision af SAP-systemet kan ikke udføres udelukkende med baggrund i AIS'en. Det er nødvendigt med et vist kendskab til SAP's software etc.

Kildehenvisning:

- Security, Audit and Control Features; SAP R/3; A Technical and Risk Management Reference Guide (Kan købes hos ISACA: www.isaca.org)
- Systemrevision i edb-baserede miljøer (RevisionsOrientering 1999)

Desuden findes revisionsplaner på www.auditnet.org

Finanstilsynets vejledning om it-sikkerheds- og kontrolforanstaltninger

Finanstilsynets vejledning om kontrol- og sikringsforanstaltninger på it-området i henhold til lov om finansiel virksomhed § 15, stk. 1, nr. 4

Af Kim Stormly Hansen., CISA, vicerevisionschef,
Nykredit

Indledning

Bag ovenstående lange, og for mange sikkert lidt inspirerende titel, ligger der et prisværdigt initiativ fra Finanstilsynet.

Det prisværdige går ikke mindst på vejledningens operationelle niveau.

Vejledningen er ikke, og er ikke ment som, en revisionsvejledning som f.eks. RV14 eller en sik-

kerhedsstandard som f.eks. ISO/IEC 17799, men er et udtryk for Finanstilsynets overordnede fortolkning og praksis vedrørende bestemmelser i lov om finansiel virksomhed, der kan relateres til it-anvendelsen. Det er imidlertid min vurdering, at den it-revision der udføres i de (større) finansielle institutter i Danmark i fuldt omfang indebærer en vurdering af de forhold som vejledningen omhandler.

Det er endvidere min opfattelse, at vejledningen (måske med lidt hjælp fra enkelte hændelser fra det virkelige liv) har medført en større ledelsesinvolvering på området.

Det er derfor min anbefaling, at alle interne revisorer i Danmark gør sig bekendt med og anvender/lader sig inspirere af vejledningen i deres daglige arbejde – ikke kun it-revisorerne og ikke kun revisorerne i de finansielle institutter. (Det vil sandsynligvis heller ikke skade de eksterne revisorer at gøre det samme).

Fokusområder

Vejledningen behandler specielt to områder, som bør have revisors fokus:

- bestyrelsens ansvar og stillingtagen til it-anvendelsen – ikke mindst beredskabsområdet
- området omkring outsourcing, herunder outsourcingers (virksomhedens) krav og kontrol af disses overholdelse.

Bestyrelsens ansvar og stillingtagen

Finanstilsynet påpeger i vejledningen, at bestyrelsen er ansvarlig for, og skal tage stilling til, virksomhedens it-anvendelse, herunder it-organisation og it-sikkerhed i form af f. eks. it-strategi og it-sikkerhedspolitik.

Vejledningen tilsiger endvidere, at der i grundlaget for bestyrelsens stillingtagen skal indgå en vurdering af de risici, som virksomhedens it-anvendelse medfører.

Endelig fastslår Finanstilsynet, at it-beredskabsplanens målsætning skal være godkendt af bestyrelsen.

Der er ikke noget nyt i denne definition af bestyrelsens rolle, men behovet for at innskærpe bestyrelsens mere aktive rolle i styring af området har sandsynligvis været til stede.

Det fremgår ikke af vejledningen, i hvilken form grundlaget for bestyrelsens stillingtagen skal foreligge. Det er min opfattelse, at en formaliseret og dokumenteret risikovurdering/-analyse er det bedste grundlag for en sådan vurdering.

Outsourcing

Mange virksomheder – ikke mindst finansielle virksomheder – anvender fælles datacentraler, og outsourcinger således hele eller dele af deres it-anvendelse. Imidlertid kan ansvar jo som bekendt ikke outsources.

Til brug for sin vurdering af virksomhedens samlede system-, data- og driftssikkerhed (de centrale generelle it-kontroller) har revisor i en del år anvendt de fælles datacentralers systemrevisionserklæringer for den del af it-anvendelsen, som er outsourcet hertil.

Det er imidlertid min vovede påstand, at institutterne og systemrevisionen ikke i alle tilfælde har været 100% enige om, hvor meget disse revisionserklæringer, og det revisionsarbejde der ligger bag, dækker – og endnu vigtigere – hvad de ikke dækker. (Det skal i retfærdighedens navn påpeges, at der i centralerne har været udført en del arbejde med at definere disse snitflader).

Det er i hvert fald min vurdering, at det vil øge kvaliteten af det arbejde der udføres, hvis institutternes revisorer ser mere ”differentieret” på den it-afvikling, der varetages af centralerne og ikke udelukkende læner sig op ad systemrevisionserklæringen.

Finanstilsynets vejledning påpeger, at virksomheden ved outsourcing af it-funktioner skal sikre, at leverandøren overholder dens (virksomhedens) it-sikkerhedspolitik og sikkerhedsregler. Der skal endvidere aftales procedurer, hvorefter virksomheden regelmæssigt kan kontrollere overholdelsen, men det beskrives ikke yderligere, hvordan dette bør ske.

Det er min oplevelse, at der ikke er en ensartet praksis på dette område.

I nogle tilfælde udleverer virksomheden sin it-sikkerhedspolitik og underliggende sikkerhedsregler til leverandøren, som etablerer sikkerhedsforhold, som er i overensstemmelse med denne/disse.

I andre tilfælde sikres overholdelsen ved at definere operationelle sikkerhedskrav i de Service Level Agreements (SLA'er) der indgås på de forskellige områder.

Endelig er der den fremgangsmåde, at leverandøren udleverer sin it-sikkerhedspolitik til virksomheden, som så må vurdere om denne og de etablerede sikkerhedsforanstaltninger lever op til virksomhedens krav.

Det er min opfattelse, at løsningen med udarbejdelse af specifikke og operationelle sikkerhedskrav i de enkelte SLA'er bedst muliggør en sikring af, at leverandøren overholder virksomhedens sikkerhedskrav, og bedst muliggør en effektiv kontrol heraf. Endvidere reducerer denne løsning behovet for, at leverandøren selv skal fortolke en virksomheds it-sikkerhedspolitik.

Begrundelsen for mit valg af løsning er, at den enkelte centrals sikkerhedsniveau efter min mening skal udgøre en foreningsmængde af de enkelte tilknyttede virksomheders sikkerhedskrav og ikke en fællesmængde.

Et argumentet mod denne holdning er, at fællesmængden jo netop er en af ideerne med en fælles datacentral.

Kunsten ligger i praksis nok i at tilnærme fællesmængden til foreningsmængden.

Konsekvenser af Plus Forsikrings konkurs

Af Gert Stubkjær, revisionschef, Tryg Vesta Group A/S

I de seneste 9 måneder har Plus Forsikrings konkurs fået meget omtale i landets aviser. 25.000 private forsikringskunder og nogle virksomheder var havnet i en situation, hvor deres forsikrings-selskab ikke kunne svare sine forpligtelser. Det var dybt beklageligt for de kunder, det gik ud over.

Denne artikel vil belyse, hvad der er fulgt i kølvandet på Plus Forsikrings konkurs.

--- o o o ---

Årsregnskabet for Plus Forsikring for 2001 viste, at selskabets solvens var 5 gange så stor som foreskrevet i lovgivningen. På trods heraf, besluttede Finanstilsynet at tage på inspektion i selskabet bl.a. som følge af selskabets kraftige vækst og avisomtale af nogle ejendomsinvesteringer.

På inspektionen konstaterede Finanstilsynet en alvorlig mangel på styring af selskabet og de risici, som påhvilede selskabet. Plus Forsikring fik derfor i første omgang forbud mod at tegne nye forsikringer. Dette forbud blev dog ikke offentliggjort i håb om, at selskabet kunne overvinde sine problemer, ligesom en offentliggørelse tilsvarende kunne forringe mulighederne for, at andre ville overtage selskabet.

Den 18. oktober 2002 blev Plus Forsikring erklæret konkurs af skifteretten i Odense, efter Finanstilsynet havde konstateret, at selskabet var insolvent - og derfor havde indgivet en konkursbegæring.

I perioden op til indgivelsen af konkursbegæring havde Finanstilsynet forhandlet med andre forsikringsselskaber om en overtagelse af forsikringsbestanden i Plus Forsikring for derved at opnå sikkerhed for, at alle forsikringstagernes erstatningskrav kunne dækkes af det eller de overtagne selskaber. Det lykkedes - som bekendt - ikke Finanstilsynet at finde en part, der ville overtage eller på

anden måde garantere for Plus Forsikrings forsikringsmæssige forpligtelser.

Konsekvenser for kunderne i Plus Forsikring?

Økonomi- og Erhvervsminister Bendt Bendtsen fik hurtigt efter konkursen etableret et sikkerhedsnet for kunderne i Plus Forsikring, således at der var dækning for alle skader, der var indtruffet eller indtraf inden 1. december 2002. Hensigten var at skabe tryghed for de ramte kunder samt at give dem tid til at finde et nyt forsikringselskab.

Finanstilsynet, Forsikringsoplysning, Økonomi og Erhvervsministeriet og flere andre opfordrede kraftigt alle forsikringstagerne i Plus Forsikring til hurtigst muligt at tegne nye forsikringer hos andre selskaber – også selvom der var etableret et sikkerhedsnet frem til 1. december 2002. Opfordringerne vedrørte i første omgang de lovpligtige forsikringer som:

- Ansvarsforsikring for biler og andre køretøjer
- Brandforsikring (hvis der er lån i ejendommen)
- Hundeanvarsforsikring

Men samtidig blev der gjort opmærksom på, at alle andre forsikringsbare interesser som kunderne havde jo tilsvarende skulle nytagnes, hvis forsikringsdækningen skulle opretholdes.

Sikkerhedsnettet sikrede, at forsikringstagerne i Plus Forsikring kunne få erstatning for de forsikringsskader, som de havde eller fik frem til 1. december 2002. Kundernes erstatningskrav for skader indtruffet efter den 1. december 2002 på deres policer i Plus Forsikring måtte derimod anmeldes i konkursboet. Derfor var det vigtigt for kunderne at afdække deres forsikringsbehov hos andre forsikringsselskaber.

En række kunder sad dog tilbage med et økonomisk tab, idet de 2 gange måtte betale for en forsikringsdækning for den samme periode, og den nye forsikringspræmie var vel at mærke noget højere end den de hidtil havde betalt til Plus Forsikring.

Få dage før den 1. december 2002 var der omkring 1.300 kunder, som stadig ikke havde tegnet nye forsikringer på trods af massive opfordringer hertil

fra alle sider. En ny opgørelse medio maj 2003 viste, at der stadig var omkring 300 kunder, som ikke havde tegnet en ny bygningsbrandforsikring. I disse tilfælde måtte Finanstilsynet underrette panthaverne i de pågældende ejendomme om den manglende brandforsikring, således at panthaverne kunne træffe de fornødne forholdsregler.

Tiltag fra Finanstilsynets side

Den 6. februar 2003 udsendte Økonomi- og Erhvervsministeren et udkast til en garantifond for kunder i skadeforsikringsselskaber til høring hos interesseorganisationer. Den 10. juni 2003 vedtog folketetinget en lov om garantifonden. Det specielle ved loven var formuleringen under ikrafttrædelsesbestemmelserne, hvor det fremgik, at loven også dækkede tidligere konkurser i skadeforsikringsselskaber – og dermed også var gældende for kunderne i Plus Forsikring. Bendt Bendtsen havde aftalt med brancheorganisationen Forsikring og Pension, at de skulle lægge ud for erstatningskravene i Plus Forsikring. Efterfølgende, når fonden var etableret, ville de få refunderet deres udlæg.

Formålet med etableringen af garantifonden er, at forsikringskunderne kan få dækket skader under policer, der er tegnet hos et skadeforsikringsselskab, der er erklæret konkurs. Det er i loven fastsat, at fondens formue mindst skal udgøre 300 mio. kr. Opbygningen af formuen skal ske ved at forsikringsselskaberne har pligt til at bidrage til fonden på basis af deres direkte bruttopræmieindtægt på privatforsikringer.

Fonden skal yde erstatning for krav, som det direkte tegnende skadeforsikringsselskab ikke kan dække, som følge af deres konkurs. Fondens yder dog kun erstatning til forsikringstagerne med privatforsikringer, tredjemænd der er sikret mod person- og/eller tingsskade ifølge motoransvarsforsikringer samt tredjemænd, der er sikret mod personskade ifølge øvrige ansvarsforsikringer. Endvidere vil kollektive forsikringer, som i sin art svarer til en af ovennævnte individuelle forsikringer kunne modtage erstatning fra fonden. Præmier, der er indbetalt før konkursdekretets afsigelse, vil blive dækket af fonden, dog modregnes en selvrisiko på 1000 kr. pr. police.

Endvidere fremgår det af loven, at fonden dækker udækkede erstatningskrav, der er opstået før kon-

kursens indtræden og indtil 4 uger efter, at kurator har givet meddelelse om denne. Forsikringstagerne har således 4 uger til at få etableret deres fremtidige forsikringsforhold.

Udover etableringen af garantifonden har der efter konkursen været en debat omkring Finanstilsynets rolle. Kunne de have opdaget og grebet ind tidligere end de gjorde? I henhold til lov om forsikringsvirksomhed kunne Finanstilsynet kræve, at et selskab skulle udarbejde en genoprettelsesplan. Finanstilsynet måtte dog først indgive en konkursbegæring til skifteretten på det tidspunkt, hvor et selskab var insolvent. På denne baggrund besluttede Folketinget i juni 2003 at give Finanstilsynet beføjelse til fremover at kunne gribe ind tidligere. Ifølge bemærkningerne skyldes ændringen et ønske om at tilpasse regelsættet til det, der er gældende for andre finansielle institutter. Herudover bliver muligheden for at rekonstruere et selskab bedre, hvis konkursbegæring kan indgives på et tidspunkt forud for selskabets insolvens er indtrådt.

Endelig er der pr. 1. juli 2003 udstedt en bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder, som erstatter forbrugerombudsmandens hidtidige regler på området. Umiddelbart kan man ikke se, at erfaringerne fra konkursen i Plus Forsikring har sat tydelige fingeraftryk i bekendtgørelsen, men det må formodes, at de erfaringer Finanstilsynet har fået i forbindelse med konkursen har givet anledning til overvejelser i forbindelse med udarbejdelsen af god skik reglerne.

Konsekvenser for konkurrenterne

Hos de øvrige forsikringsselskaber i Danmark synes der at være enighed om, at Plus Forsikrings konkurs var dybt beklagelig for de kunder, der kom i klemme. Omvendt synes der også at være bred enighed om, at man også som kunde i et forsikringsselskab bør tænke over, hvilken vare man vil købe. Plus Forsikring var et selskab, som helt tydeligt og helt systematisk prissatte sig i den meget billige ende – faktisk halvdelen af markedsprisen. På denne baggrund burde kunderne have vurderet pris og kvalitet før de indgik forsikringsforholdet.

Bendt Bendtsens tvang af forsikringsbranchen til at dække skader frem til 1. december 2002 – uden nogen selvrisiko – fik en blandet modtagelse i

branchen. Hos de øvrige forsikringsselskaber spurgte man sig selv, om det er rimeligt, at andre selskabers kunder og aktionærer skal betale for Plus Forsikrings kunder. Svaret på dette spørgsmål var da heller ikke entydigt i forsikringsbranchen.

Stine Bosse, adm. direktør i Tryg Forsikring A/S, udtrykte, at det som udgangspunkt ikke kunne være rigtigt – men at man umiddelbart efter denne tanke også må se i øjnene, at forsikring handler om tillid til forsikringsselskaber, der løser en vigtig samfundsopgave. Hvis denne samfundsopgave ikke tages alvorligt af forsikringsbranchen, så har branchen som sådan et problem. Hun mente derfor, at de øvrige forsikringsselskaber også havde en forpligtelse over for kunderne i Plus Forsikring – nu de var kommet i klemme.

Poul Mortensen, direktør i Codan A/S, var modstander af, at andre forsikringsselskabers kunder på den måde skulle betale for, at 25.000 private kunder havde haft billige forsikringer hos Plus Forsikring igennem 34 år. Han anførte, at kunderne jo ikke havde valgt Plus Forsikring med bind for øjnene. Konkursen i Plus Forsikring understregede dog behovet for en garantiordning i forsikringsbranchen – på linie med garantiordninger i andre brancher.

Den garantifond som nu er etableret synes umiddelbart, at have opbakning fra branchen, selvom nogle selskaber havde ønsket, at loven havde omfattet en selvrisiko pr. skade, ved udbetaling af erstatninger fra fonden.

Det er min opfattelse, at konkursen i Plus Forsikring - udover garantifonden - har øget forsikringstagerens bevidsthed omkring vigtigheden af at vælge et godt og kapitalstærkt forsikringsselskab, ligesom mindst 25.000 tidligere Plus Forsikring kunder har fået øjnene op for, at et forsikringsselskab er vigtigst, når skaden er sket – ikke på det tidspunkt, hvor præmien skal betales.

Nu har konkurser af skadeforsikringsselskaber ikke ligefrem været genstand for mange pressemeddelelser gennem årene. Plus Forsikring var det andet skadeforsikringsselskab, som gik konkurs siden 1904. Den første konkurs ramte Aktiv Forsikring i 1979. Der er derfor en tiltro til, at garantifonden ikke ligefrem vil blive stormet af krav fra forsikringstagere. Så om ikke andet så har konkursen i Plus Forsikring i en periode fremover givet

det enkelte selskabs assurandører og call centre et salgsgargument overfor fremtidige kunder ved at få disse til at fokusere på andet end præmiens størrelse.

Ledelsens og revisionens ansvar

Ved enhver konkurs har offentligheden typisk øje for at placere et ansvar hos enten ledelsen eller revisionen. Dette gælder selvfølgelig også i Plus Forsikring-sagen. Og man kan da også med rette spørge om selskabets bestyrelse eller direktion kan ifalde et ansvar for det som Finanstilsynet udtrykte, som en alvorlig mangel på styring af selskabet og de risici, der påhvilede selskabet.

Der har også været rygter fremme om, at selskabet indgik nye forsikringsaftaler efter Finanstilsynet havde nedlagt forbud mod tegning af ny forretning. Hvis dette er korrekt, så er der sket et klart lovbrud, hvor nogen i selskabets ledelse, umiddelbart vurderet, har handlet i ond tro, og dermed synes at kunne ifalde et ansvar overfor i hvert fald nogle af selskabets kunder.

For at vurdere såvel ledelsens som revisorerens ansvar kræves en gennemgang af et omfattende materiale, herunder revisionsprotokollater, der er i selskabet. Kurator i konkursboet har dog pligt til at orientere politiet, såfremt der foreligger oplysninger, som bør efterforskes, herunder at ledelsen eller revisor ikke har levet op til deres respektive ansvar.

Eventuelle konsekvenser for ledelsen og revisionen er dog i skrivende stund ikke offentliggjort – så der må vi væbne os med tålmodighed og se, om fremtiden bringer nye eller skærpede krav til ledelse og revisorer, som vi vil kunne henhøre til konkursen i Plus Forsikring.

Mærkedage

Ved Foreningens årsmøde blev der tildelt hæders tegn for medlemskabet af IIA til følgende medlemmer:

35 år

Poul Andersen

30 år

Andreas Nicolaisen

25 år

Tage Rasmussen
Holger Pedersen

20 år

Torben Post Pedersen
Carsten Nørringgaard
Peter Birkholm Laursen
Torben Christensen

15 år

Carsten Tjagvad
Anders Ganer
John Rasmussen
Michael Rasmussen
Hans Erik Heltborg
Niels Thor Mikkelsen, CIA
John Tyrrestrup

10 år

Axel Petersen
Niels Skovbjerg
Alex Bremner

Redaktionen ønsker hjertelig tillykke.

"Illustration©MadsBerg2000",

Bagsmækken

Oplysninger om Foreningen af Interne Revisorer

Foreningens adresse:

Foreningen af Interne Revisorer (IIA)
Vester Farimagsgade 31
1606 København V

☎ 3375 6400 e-mail: <i>soeren.kongsbo@post.dk</i>	Søren Kongsbo Formand
☎ 3375 6402 e-mail: <i>bcc@post.dk</i> Telefax: 3332 9010	Bente Christensen Tilmelding til kurser.
☎ 7733 1409 e-mail: <i>jga@sampension.dk</i>	Jens Galsgaard Sekretær
☎ 7733 1465 e-mail: <i>ano@sampension.dk</i> Telefax: 7733 1477	Anne Nordberg Indmeldelse i Foreningen. Tilmelding til månedsmøder.

Foreningen af Interne Revisorers bestyrelsesmedlemmer:

Søren Kongsbo (formand) e-mail: <i>soeren.kongsbo@post.dk</i>	Post Danmark
Ane Marie Christensen (næstformand) e-mail: <i>ane.marie.christensen@nordea.com</i>	Nordea
Niels Thor Mikkelsen (kasserer) e-mail: <i>nmi@danskebank.dk</i>	Danske Bank
Jens Galsgaard (sekretær) e-mail: <i>jga@sampension.dk</i>	SAMPENSION
Tage Rasmussen e-mail: <i>tra@asb.dk</i>	Handelshøjskolen Århus
Claus Okholm e-mail: <i>co@nykredit.dk</i>	Nykredit
Vibeke Aggerholm e-mail: <i>viag@q8.dk</i>	Kuwait Petroleum (Q8)

Jobannoncer

Jobannoncer for medlemmer kan bringes i INFO. Helsides annoncer koster 2.000 kr. Halvsides eller mindre annoncer koster 1.000 kr. Annonceudkast sendes til Foreningens adresse jf. ovenfor.

For ikke medlemmer aftales prisen særskilt.

CIA-eksamen

Henvendelse angående CIA-eksamen samt forberedelse hertil kan rettes til Tage Rasmussen. Der kan søges yderligere oplysninger på IIA's hjemmeside (se efterfølgende).

Oplysninger om mærkedage

Oplysninger om mærkedage bedes meddelt til: Bente Hallberg, Post Danmark, Intern Revision ☎ 3375 6408.

Indlæg til INFO

Artikler i INFO honoreres med 3 flasker rødvin. Anmeldelser af hjemmesider, kurser, månedsmøder m.v. honoreres med 2 flasker rødvin.

Næste nummer

Udkommer i december 2003.

Oplysninger om diverse hjemmesider

A´ hjemmeside	www.theiia.org Se endvidere IIA -INFO nr. 12 www.itaudit.org	
IIA, DK´ hjemmeside	www.iaa.dk	
IIA, UK Chapter	www.iaa.org.uk	
Outsourcing	www.outsourcing.com Se endvidere IIA -INFO nr. 8	
AuditNet	users.aol.com/auditnet	
Fraud	users.aol.com/auditnet (derefter vælges FraudNet). Se endvidere IIA -INFO nr. 7	
WebTrust	www.fsr.dk www.aicpa.org www.cica.org www.cpaWebTrust.org www.verisign.com (Her findes også en liste over WebTrust certifi- cerede virksomheder).	
Anmeldte hjemmesider	www.efs.dk	INFO 13
	www.retsinfo.dk	INFO 15
	www.acl.com	INFO 16
	www.toldskat.dk	INFO 17
	www.datatilsynet.dk	INFO 18
	www.corporategovernance.dk	INFO 20
	www.bis.org/bcbs/aboutbcbs.htm	INFO 21
	www.theiia.org	INFO 22

Illustration©MadsBerg2000